

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2009 | Vol. 1 | No. 2 | ISSN 1803-8220

ŠARADÍN, Pavel. (2008). *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6.

RECENZE KAMILA ŠVECE

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává Univerzita Karlova v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd.

ŠARADÍN, Pavel. (2008). *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 161 s. ISBN 978-80-244-1876-6.

Po téměř dvaceti letech etablování politologie jako svébytné společenskovední disciplíny se můžeme setkat s celou řadou publikací, které se věnují volbám, respektive volebním systémům. Dominantní směr výzkumu se však stále ubíral spíše k národní úrovni politického systému, případně ke komparaci volebních systémů na úrovni celostátní ve vybraných zemích či v rámci určitého teritoria zahrnujícího více státních celků. Problematika úrovní nižších, tj. subnárodních, a úrovně vyšší, tj. nadnárodní, však zůstává stále poněkud opomíjena. Tento deficit doplněný o teorii voleb druhého řádu (*second order elections*, SOE) alespoň částečně smazává publikace Pavla Šaradína *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*.

Monografie je uceleným zpracováním teorie voleb druhého řádu, které v českém prostředí doposud chybělo. Členěna je do sedmi, respektive osmi kapitol (včetně *Závěru*). V první kapitole se autor věnuje metodologii výzkumu volebních systémů, vlastním volebním systémům a problematice volební účasti. Na ni navazuje kapitola *Teorie voleb druhého řádu*, jejímž cílem je „...ukázat, jakým způsobem se vyvíjely teorie voleb druhého řádu.“ (s. 30) Členěna je do tří podkapitol: 3.1 Evropské volby jako základní pole výzkumu; 3.2 Evropské volby 2004; 3.3 Možnosti aplikace teorie „evropských“ SOE pro ostatní druhy SOE. Následují tři kapitoly, které jsou případovými studii aplikace právě teorie voleb druhého řádu. V kapitole čtvrté – *Aréna voleb prvního řádu* – se věnuje volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Kapitoly pátá a šestá se pak zaměřují na úroveň subnárodní (kapitola *Volby do zastupitelstev krajů*), respektive nadnárodní (kapitola *Volby do Evropského parlamentu*). Publikace je pak završena kapitolou *Srovnání voleb prvního a druhého řádu*.

Kapitola, která se samotnou teorií zabývá, částečně navazuje na *Úvod*, v němž autor nastiňuje jak počátky teorie (chronologicky tedy začíná prvními volbami do Evropského parlamentu v roce 1979 /s. 11/), tak její následnou genezi. Na stejném místě pak podává obecnou charakteristiku voleb, které je možné považovat za „druhořadé“. Poukazuje zejména na vedení a financování předvolebních kampaní, jejich průběh, připomíná význam zájmu médií o tyto volby a v neposlední řadě se věnuje i analýze specifík zájmu voličů. Zmiňuje rovněž důvody, pro které je možné tyto volby pokládat za významné. Mezi ně patří především skutečnost, že celorepublikově působící politické strany si jejich prostřednictvím „... upevňují (...) regionální postavení pro celostátní volební kampaně.“ (s. 12).

Chronologicky a faktograficky podrobně je vývoj teorie SOE podán ve III. kapitole, která se věnuje zejména volbám do Evropského parlamentu a připomíná teoretiky, kteří se na ně ve svých analýzách zaměřili. Autor rovněž zmiňuje i problematiku vlivu volebních cyklů na výsledky politických stran v USA či Německu, kde vliv měly volby v jednotlivých spolkových zemích. Přínosem této kapitoly je autorova snaha charakterizovat volby druhého řádu nejen s ohledem na to, jak se proměňovaly v důsledku rostoucího počtu voleb do Evropského parlamentu, ale stejně tak se P. Šaradín věnuje proměnám názorů na charakter a význam těchto voleb. Právě četnost jednotlivých charakteristik, které zmiňuje jako relevantní jednotliví autoři, četnost užívaných modifikací volebních systémů a v neposlední řadě i snaha autora publikace zpřesnit a utřídit informace týkající se těchto voleb poskytuje zájemcům o sledovanou problematiku ucelený přehled o celé teorii.

Velký význam má i podkapitola věnovaná možnostem aplikací teorie pro další druhy voleb (lokální, regionální apod. /s. 42-45/). V ní se autor věnuje metodologickým problémům aplikace, případně komplikacím, které mohou nastat při komparaci voleb druhého řádu v několika politických systémech. Čtenář se může seznámit s konkrétními příklady aplikace teorie SOE, jakými je analýza přímých voleb starosty Londýna v roce 2000 od autorů J. Curtise, B. Seyda a K. Thomson (s. 43), či problematika britských lokálních voleb, na níž se zaměřili ve své práci A. Heath, I. McLean a B. Taylor (s. 43). P. Šaradín rovněž zmiňuje téma využití evropských referend jakožto určitého druhu SOE: volí k tomu příklad dvou referend, a to irského referenda o Smlouvě z Nice (J. Garry, M. Mars a R. Sinnott /s. 44/). Tato část práce je zakončena – pro českého čtenáře zvláště zajímavou pasáží – obsahující autorovy úvahy týkající se možností a limitů aplikace teorie SOE v českém prostředí. Shrňme proto alespoň ve stručnosti autorovy závěry.

Předně, samotná aplikace teorie voleb druhého řádu je v českém prostředí – alespoň prozatím – velmi komplikovaná. Hlavní důvody jsou, podle P. Šaradína, dva: 1) nízký počet uskutečněných voleb, které je možné označit za SOE a 2) skutečnost, že v době, kdy se tyto volby konaly, byla vždy vládní stranou ČSSD. Nutno však podotknout, že autor na tyto limity upozorňuje (s. 44, s. 77) a hypotézy o průvodních jevech spojených s těmito volbami v českém prostředí tomuto faktu přizpůsobuje. Lze jen litovat, že se autor při aplikaci teorie nesoustředil více i na jiné politické subjekty, než na čtyři na celostátní úrovni etablované politické strany (ČSSD, Koalice, resp. KDU-ČSL, KSČM, ODS). Jak autor uvádí, díky zvolenému přístupu se chce věnovat právě těmto čtyřem subjektům, které prošly čtyřmi

sledovanými volbami do PS PČR. Současně je ale nutné upozornit na to, že v České republice nalezneme i ve zkoumaném období více či méně stabilní politické strany, které mají volební podporu i ve volbách celostátních, i když nepřekračují volební klausuli, ale o to více jsou vlivné právě ve volbách evropských či krajských. Samozřejmostí je, že zapracování takových subjektů by komparaci volební podpory ztížilo, avšak neznemožnilo. Je zcela pochopitelné, že současný stav výzkumu ponechává právě zde dosti prostoru pro další zpracování tématu voleb druhého řádu v České republice v budoucnu.

V závěru kapitoly *Aréna voleb prvního řádu* autor představuje osm proměnných, které v textu rozvíjí (s. 75-76). Jedná se o 1) Srovnání hodnot směrodatných odchylek a umístění stran; 2) Srovnání indexů disproporcionality, fragmentace, efektivního počtu stran, agregace a deformace; 3) srovnání území volební podpory čtyř zkoumaných stran; 4) Srovnání procentuální výše neúspěšných stran (propadlé strany), parlamentních stran a procentuálního zastoupení vládních stran; 5) Srovnání korelačních koeficientů mezi výsledky parlamentních stran v jednotlivých volbách a vybraných socio-ekonomických proměnných; 6) Srovnání variačního rozpětí v podpoře jednotlivých stran v okrese; 7) Srovnání vlivu volební účasti na výši volební podpory; 8) Srovnání výsledků ve FOE (tj. *first order elections*) a SOE ve volebních cyklech. Na základě těchto proměnných se Pavlu Šaradínovi podařilo prokázat diference mezi FOE a SOE „u některých stran ve všech případech“ (s. 151). Při aplikaci teorie SOE a na základě srovnání se projevil i vliv volební účasti na ne/úspěch některých politických stran ve volbách. Platnou se na základě jeho analýz ukázala být i teorie volebních cyklů, kdy vládnoucí ČSSD ve volbách v období midtermu ztrácela, zatímco strany opoziční ze své pozice profitovaly.

Kniha *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice* je velmi cennou pionýrskou publikací, která na světlo české politické vědy vynáší problematiku, které nebyl věnován dostatečný prostor, ale která si ho bezesporu zaslouží. Ať už z hlediska zaměření na teorii voleb druhého řádu, nebo z hlediska pozornosti regionální úrovni politického systému či úrovně evropských voleb. Je knihou, která by neměla chybět v knihovně žádného politologa.

Kamil Švec¹

¹ PhDr. Kamil Švec je asistentem katedry politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Kontaktní adresa: Katedra politologie FF UHK, Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, email: kamil.svec@uhk.cz.